

svojem delu ne osredotočajo zgolj na izgube, ki jih prinaša staranje. Krepitev pozitivnih stereotipov in optimistično naravnanih pričakovanj o prihodnosti namreč veliko pripomore k dobremu telesnemu in duševnemu funkcioniranju ter upočasni starostno upadanje zmožnosti.

Na koncu naj omenimo še, da so ugotovitve pričujoče študije zelo uporabne tudi za aktivnosti na socialno-druženih nivojih, saj osvetljujejo pomembnost soočanja družbe s problemom starostne diskriminacije ter z oblikovanjem ustreznih druženih vlog in družbenega okolja za starejše osebe.

Ajda Svetelšek

Barbery Muriel (2016). Življenje vilinov.

Ljubljana: Mladinska knjiga.

Buckman Fredrik (2014). Babica vas pozdravlja in se opravičuje. Ljubljana: Mladinska knjiga.

LEPOTA, DUHOVNOST IN SOŽITJE Z NARAVO V LIKU STAREJŠE ŽENSKÉ

Francosko sodobno pisateljico Muriel Barbery poznamo slovenski bralci predvsem po njenem uspešnem romanu *Eleganca ježa*, kjer skozi duhovito, psihosocialno obarvano zgodbo odstira pomen kulture in estetike in prefinjeno umesti v različne plasti sožitja pojem **lepo**. Knjigo sem z užitkom prebrala in pobrskala še po njenih drugih delih. Presenetil me je naslov njene zadnje knjige, ki je izšel v originalu leta 2015, v slovenščino pa je bil preveden že 2016, z naslovom *Življenje vilinov*. Medtem ko so junaki romana *Eleganca ježa* stvarni, dogajanje večinoma postavljeno v sedanji čas in se odvija v neki bogataški večstanovanjski vili v Parizu, je *Življenje vilinov* svojevrsten fantazijski roman s poetično zgodbo o mostovih med naravo in ljudmi. Oba romana sporočata, da je most med človekom in naravo kultura, lepota v poeziji in glasbi. Kljub poetičnosti v delih

ne opazim odtujene romantične privzdignjenosti, ampak prikaz krhke soodvisnosti v stvarstvu, ki s svojimi lepotami, ubranostjo zvokov, odnosov, barv in besed osrečujejo, vsa naravna danost pa nevsiljivo kliče človeški razum in srca k odgovornemu ravnanju do vsega živega in neživega na zemlji.

Na kratko predstavimo glavni junakinji v knjigi *Življenje vilinov*, to sta Maria in Clara. Obe deklici, ki sta se nepričakovano rodili vili izven njihovih zakonitosti v človeški podobi, odnesejo v rejo človeškim družinam: Claro v župnišče v odmaknjeno gorsko vasico, ki je nekje v Italiji, Mario pa k preprosti kmečki družini, tudi v odmaknjeno gorsko vasico, toda nekam v Francijo. Obe deklici odrasčata v naravnem okolju, sta ljubljene in posebni. Po njunem desetem rojstnem dnevu se začno pri nji izraziteje kazati posebne sposobnosti. Clara nenavadno dobro igra na klavir, ne da bi se učila tehnike igranja, medtem ko ima Maria poseben stik z naravo, se pogovarja z rastlinami in živalmi, tudi s takšnimi, ki jih ljudje ne vidijo, ker imajo pravljíčne podobe. Claro odvedejo njeni daljni skrbniki v Rim k maestru, ki prevzame njeno glasbeno vzgojo. Njegova metoda je nenavadna, ne uči je not in partitur, temveč jo spodbuja, da raziskuje in prisluhne zgodbam iz življenja ljudi in narave, jih podoživlja in ob njih igra znane in neznane skladbe, pozneje tudi lastne kompozicije. Preko igranja se Clara poveže tudi s sorojenko Mario, je njen most, s pomočjo katerega Maria smiselno uporablja svoje darove v prid naravi, predvsem pa ljudem, v svojem okolju, pozneje proti mračnim silam, katerih del so ekološke katastrofe.

V knjigi *Življenje vilinov* so me še posebno pritegnili odnosi in razmerja med pravljíčnimi bitji, vilinskima punčkama Mario in Claro ter njunimi človeškimi skrbniki. Posebno ganljiva in iz gerontološkega

gledišča zanimiv je opis Evgenijine zgodbe in odnos do punčke Marie. Punčko sta namreč posvojila zakonca Andre in Rose Faure, Evgenija je bila ena od dveh starih Andrejevih tet, s katerima je družina živela v skupnem gospodinjstvu. Evgenijo pisateljica opiše tako.

Evgenija ... je na svet gledala kot na skupek nalog, ki jih je pač treba opraviti, in dni, ki jih je treba preživeti, in to je vse. Zjutraj je vstala, zmolila in nahranila kunce, nato je pripravljala svoja zdravila, spet molila, šivala, krpala, snažila, šla požet zdravilne zeli in okopat zelenjavni vrt, in če je bilo opravljeno vse pravočasno in brez zatikanja, je legla v posteljo zadovoljna brez ene same misli. Toda sprejemanje sveta, kakršen ji je bil dan, ni imelo veliko opraviti z vdanostjo v usodo. Evgenija je bila v svojem nehvaležnem življenju, čeprav si ga ni izbrala sama, srečna preprosto zato, ker je živela v nepretrganih molitvah: molitvah, ki jih je, ko je bila petletna deklica, navdihnil metin list z materinega vrta. V njegovih žilah je čutila zeleni, dehteči tok rastline, ki ni bila samo snov, čudežno ubrana s teksturo njenih prostorov in voha, temveč je pripovedovala tudi nemo zgodbo, ki se ji je prepustila kakor rečnemu toku. In tedaj je v nenavadni jasnini uzrla vse, kar je morala narediti, gib za gibom: in z razbijajočim srcem ubogala, prekinjali so jo le vzkliki odraslih, ki so jo hoteli odvrniti od njenega početja – dokler niso sprevideli, da jo je nekaj pičilo v lice, in spoznali, da si je, ko si je drgnila obraz z vlažnim, popravim metinim listom, nanašala zdravilo, ki je blažilo bol. Ampak Evgenija tega ni počela zavestno, nikoli še pomislila ni, da drugih ne tolaži enaka molitev kot njo, molitev, ki je imela najprej obliko sladkih pesmi, ki jih je slišala ob stiku z naravo, in ki se je, ko so jo peljali v cerkev in je duh njenih psalmov dobil obraz in besede, napolnila s pomenom; Evgenija je zgolj zapisovala besede pod notno črtovje partiture, ki

jo je že poznala, in razkošje metinih listov in se zčila z naukom in Bogom, ki sta mu pripadala. Na nek način je bila Evgenijina sposobnost prisluhnuti naravnim melodijam zelo blizu Marijini ..., ker je poznala urejeno celoto nevidnih vzrokov in ker jo je to neizmerno osrečevalo, pa čeprav se je rodila siromašna (Barbery: 102–103).

Toda velika drama njenega življenja je bila izguba sina. Padel je v vojni in njegovo ime je bilo vklesano v vaški spomenik. ... In ko je izgubila sina, se ji je zazdelo da je lepota gozdov nedostojno bahanje ..., kajti nedoumljivo je, da lahko tako razkošen svet in tako uničujoča bridkost obstajata drug ob drugem. Moževa smrt, pa čeprav jo je močno užalostila, ni bila enaka tragedija, kajti odšel je, kakor odidejo vsa živa bitja, kakor uveneje perunike in ugasnejo veliki jeleni ... Željo po hrani je izgubila, še preden ji je umrl sin; toda po naznanilu, da se ne bo več vrnil iz daljnih bojišč in da ji ne bodo poslali njegovega trupla ..., se Evgenija sploh ni več mogla spomniti, kako je, če si česa želiš. Toda nekega jutra malo pred koncem vojne so ji pripeljali fantka iz sosednje vasi, ki je bolehal že mesece in od jutra do večera do onemoglosti kašljal. Dečka je trgal tako izčrpajoč kašelj, da jo je zbolelo, in bolečina se je poglobila šele, ko mu je položila roko na prsi in skušala začutiti, po katerih poteh prija vanje zlo; in ko je odkrila, da so pljuča nedotaknjena, jo je preblisnilo, da deček trpi za isto boleznijo kot ona. Z dlanjo je pritisnila še močneje na uboge gole prsi, v katero so sile vojne izjedle zarezo bolečine in besa, nato je fantka pobožala po licu, ga natrla z malce glinene pomade za zdravljenje izvinov in mu smehljaje se – pretreseno čuteč, da se v njej dvigajo zapornice in spuščajo val duševnih črepij, se dvigajo in se, kljub ranam in mržnjam, prebujajo v notranjo zoro – dejala: prešlo bo, angel moj. Mati ji je dva dni po tem sporočila, da je kašelj ponehal in da

malček ne govori, temveč se samo nenehno smehlja, in Evgenija je lahko spet zaživela po starem, se spet napajala pri pesmih pašnikov in hrastov. Toda spoznanje o zlu je ostalo v njej kot nekakšna rana, in čutila je, da ta črna luknja vsak dan pogoltne nov zalogaj snovi in ljubezni. Začudo je zato pronicljivo odkrivala globje izvire bolezni, toda obenem se ji je zdelo, da je del njenega daru zavrt in da je ostrina diagnoze obratno sorazmerna z njenimi zdravilnimi močmi. (Barbery: 103–106).

Evgenija je šele v zelo zrelih letih spoznala, da ima dar zdravilstva in da lahko z njim pomaga ljudem v svojem okolju, četudi je ob tem velikokrat doživljala nemoč in bolečino, kot pri svojem mlajšem sinu, pri katerem je prepoznala usodno stanje zastrupitve krvi, lajšala mu je bolečine z mešanico strtega česna in materine dušice, naredila je vse, kar se je dalo, vedoč, da bo tudi njen še edini živeči sin, umrl.

Pri Evgeniji je prikazano kakovostno zorenje ženske. Kot otrok je srkala vase sporočila o lepoti narave in okolja na svojstven način in kljub številnim težkim življenjskim preizkušnjam razvijala svoj dar zdravilstva v pozno starost. V zgornjem citatu prepoznavamo njeno duhovno moč, ki se je kalila ob težkih izgubah in ob pomoči drugim.

V tem oziru lahko postavimo Evgeniji ob bok babico iz Buckmanovega romana *Babica vas pozdravlja in se opravičuje*. Ena izmed glavnih junakinj v tej knjigi je upokojena kirurginja, ki je v vojnah pomagala številnim otrokom, toda zaradi poklicnega dela je bila veliko zdoma, odsotnost matere je močno občutila njena edinka. Po upokojitvi pa se je babica v celoti posvetila svoji vnukinji. Vodila jo je po pravičnem svetu in jo učila osnovnih pravil življenja, kadar pa je bilo potrebno, se je v realnem svetu odločno potegnila zanj, ter brez zadržkov kršila neživljenjske zakone ter pravila.

Medtem ko avtorica opisuje zorenje Evgenije poetično, je Buckmanova babica težavna, opisuje jo kot komplicirano in konfliktno osebnost, ki so se je bali in jo hkrati imeli radi; njeno zorenje, četudi drugačno, je ravno tako kakovostno kot Evgenijino. Obema je skupno tudi to, da sta bili tesno povezani z mlajšima osebama; Evgenija z Mario in babica z vnukinjo.

Povezanost med Mario in njeno tetko Evgenijo je bila globoka in čuteča, kakor je lahko med človekom in naravo na koncu izpolnjene človekove poti. Evgenijino umiranje je opisano v sledečem citatu.

V Marii se je nekaj zlomilo, kot da bi se stene iz ivja tiho razletele in se razsipale po žamet, poniknile v njem kakor živosrebrni odsevi. Vzžarele so zvezde in ptice so neslišno zdrsele čez nebo, preplavljeno s črnilom, reka je odnašala s seboj skrivnost rojstva, ki jo je blagoslovilo z močjo, da lahko odvzema starim ženicam njihovo breme. Solze so se posušile. Zazrla se je v Evgenijo in v globoke gube, ki jo je na ljubljene stari obraz vrezal čas; nežno jo je pobožala po roki in se še sama slabotno nasmehnila, kajti videla je veselje v tetkinem srcu in doumela, kaj je križev odrešena duša. Evgenijina glava je, ko je pokimala in potrepljala po roki svojo malo punčko, obdarjeno s tolikšno čarovno močjo, spominjala na jabolko, ki se je zgubalo na lesah v kletni shrambi. Starka se je čutila lahko in ponosno, v njej so oživila nekdanja hrepenenja in se vrtinčila v ljubeznivem gledališču senc, v katerem je videla obrise sočnih breskev, takšnih kot v raju, in popoldneve obiranja na rebrih, po katerih je vela mlačna sapica. V ustih je čutila okus, kakršnega so imele stvari v času, ko ji okusnih sposobnosti še niso kvarile tragedije, okus, ki je bil tako mil, da so ji privrele solze in spirale s smetmi nastlano obalo v njej, jo očistile, da je bila gladka in položena kakor povrhnjica najlepših jesenskih hrušk.

V spominu se je sprehodila po sadovnjakih, v katerih je sanjara v otroštvu, in se v vrtinčenju čebel vrnila pod nebo velikih skomin: in to, da je lahko pred smrtjo spet zaznavala svet z otroškimi tipalkami, je bil po njenem poslednji blagoslov Gospoda, čigar veličine ni nikdar nehala opevati. In zdaj na pot, čas je. Naj vzame svoje rožne vence in trakove, nedeljska spodnja krila in solsticijske večere, in se pridruži veliki bratovščini mrtvih; naj odpoje nevihtne in nebesne psalme, nato pa se poslovi od svežih sadovnjakov. Evgenija je bila pripravljena; morala je samo še predati svojo zapuščino, kolikor jo je bilo, in za zmemrom zapreti vrata za časom kamric. (Barbery, str. 129–130)

Oglejmo si še slovo Backmanove babice. Babica je preživljala terminalno obdobje v bolnišnici, ki jo je vodila njena hčerka. Kljub skrbni negi je bila babica nemirna, dobro se je počutila le v bližini svoje vnukinje. Med umiranjem za rakom je babica izročila vnukinji skrb za »grad«, to je za sostanovalce v njihovi veliki hiši. Osnovno sporočilo babice je, da so ljubeči medčloveški odnosi najboljše zdravilo, da se splača vlagati v odnose ter da je potrebno sprejemati tudi posebnosti in posebneže, kajti v vsakemu človeku je tudi košček posebneža.

Evgenija je čudovit spoj uravnovešene modrosti v ženski, v globoki povezanosti z naravo in vživljanjem v človeško dušo, ki zdravi duševne in socialne rane. *Kaj je pravzaprav zdravljenje drugega, kot označevanje miru? In kaj življenje, če ne življenje za ljubezen?* (Barbery, str. 109). Tudi sporočilo Buckmanove babice je podobno, le da se Evgenija spravlja z ljudmi in življenjem sproti, medtem ko Backmanova babica to naredi na koncu svojega življenja, kot pove že naslov knjige *Babica vas pozdravlja in se opravičuje*.

Ksenija Ramovš

David Clark (2018). *Cicely Saunders – A Life and Legacy*. New York, Oxford University Press; 335 strani.

CICELY SAUDERS, UTEMELJITELJICA MODERNE PALIATIVNE IN HOSPICKOSKRBE

Ob 100. obletnici rojstva Cicely Saunders, utemeljiteljice moderne paliativne in hospickoskrbe, je izšla njena druga biografija. Zadnji dve desetletji je njeno delovanje sistematično popisoval David Clark in ga dopolnil s številnimi ekskluzivnimi intervjuji. Profesor David Clark je predavatelj socialne medicine na Univerzi v Glasgowu in podpredsednik Evropskega združenja za paliativno oskrbo. Iz zbranega gradiva sta nastali dve deli: Izbrana dela Cicely Saunders in biografija *Life and Legacy*. Knjiga predstavi osebnost, pionirsko delo Dame Cicely – tako je želela biti nazivana – in njen znanstveni prispevek k oskrbi umirajočih. Lucidno pripoved šestih poglavij, ki prikažejo in povežejo njeno osebnostno in strokovno rast, uvede in zaključijo avtorjeva beseda.

V prvem poglavju: *Saundersovi z Visokega (1918–1938)* v podpoglavjih: Začetki, Čustveno področje, Šolski dnevi, Philip Gordon Saunders, Mary Christian Knight, Življenje s Saundersovimi in Ženstvenost, opiše njene korenine, družino in odraščanje do študijskih let.

Drugo poglavje, *Družbene vede, zdravstvena nega, socialno delo (1938–1951)*, s podpoglavji: Prvo obdobje na Oxfordu, Medvojno usposabljanje za nego, Drugo obdobje na Oxfordu, Evangeličanska socialna delavka, David Tasma in Posledice, predstavi študijsko pot, ki jo je Saundersova prehodila pred študijem medicine. To je tudi obdobje srečanja z Davidom Tasmom, prvim Poljakom, ki je zaznamoval njeno pot z besedami: »I'll be window in your home«.